

УДК 378.14:81'255

ЄВГЕН ДОЛИНСЬКИЙ, канд. пед. наук, доцент
Хмельницький національний університет, МОН України
Адреса: вул. Інститутська 11, м. Хмельницький, 29016, Україна
E-mail: dolynskyi@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

АНОТАЦІЯ

За останні десятиліття значно посилюється процес глобалізації у світі, що спричинило великий попит на професію перекладача. Для майбутніх перекладачів важливо бути в курсі подій, нововведень тієї сфери, яку вони обрали за основну. Тому перекладач повинен вміти здійснювати пошук необхідної інформації та критично її оцінювати.

Статтю присвячено аналізу особливостей використання новітніх інформаційних технологій у підготовці майбутніх перекладачів в університетах країн Європейського союзу. Здійснено аналіз науково-педагогічної літератури, присвяченої вивченню аспектів інформатичної підготовки майбутніх перекладачів в університетах. Визначено найбільш розповсюджені інформаційні технології, що використовуються при підготовці перекладачів. Обґрунтовано можливості їх застосування. Названо країни, міста та університети Європейського союзу, у яких здійснюється така підготовка. Також зазначимо, що характерним для системи вищої перекладацької освіти в країнах Європи є те, що програми професійної підготовки перекладачів мають тенденцію до профільної спеціалізації. Основними їх типами є: програми повної вищої освіти та незалежні магістерські програми спеціалізованого характеру. Вагомий внесок у процес удосконалення якості освіти робить розвиток умінь застосування комп'ютерної техніки під час професійної діяльності.

В системах навчання здійснюється корекція та зміна програм відповідно до розвитку інформаційних технологій, процесу інформатизації, професійних інтересів перекладачів. В процесі підготовки використовуються методи навчання, які спрямовуються на інтенсифікацію процесів самонавчання та саморозвитку особистості перекладача.

Важливим положенням Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на результат: знання та вміння випускників повинні застосовуватися і практично використовуватися.

Ключові слова: *підготовка майбутніх перекладачів, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерні навчальні технології, інформатична компетентність.*

ВСТУП

Професійна підготовка майбутніх перекладачів в університетах багатьох країн світу здійснюється за двома основними типами навчальних програм: програмами повної вищої освіти з тривалістю навчання у п'ять років та послідовним здобуттям ступенів (освітньо-кваліфікаційних рівнів) бакалавра і магістра; магістерськими програмами, які функціонують незалежно від бакалаврських і передбачають два (рідше один) роки навчання для студентів, які отримали ступінь бакалавра у відповідній галузі знань.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є аналіз досвіду використання новітніх інформаційних технологій у формуванні інформатичної компетентності майбутніх перекладачів в університетах Європейського союзу.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вагоме значення для дослідження порушеної проблеми мають наукові розвідки з порівняльної професійної педагогіки українських учених Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Т. Десятова, О. Сергєєвої. Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх перекладачів стали предметом досліджень Ю. Колоса (інформаційно-технологічні компетентності), А. Козак (перекладацька культура), С. Панова (підготовка технічних перекладачів), О. Рогульської, А. Янковця (формування професійної компетентності перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій). Важливу роль відіграють результати наукових пошуків британських дослідників Д. Бахман-Медика (D. Bachmann-Medick), Р. Белла (R. Bell), В. Бенджаміна (W. Benjamin), Дж. Боуз-Байера (J. Voase-Beier), В. Вільса (W. Wilss).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Перша схема підготовки переважає у багатьох європейських країнах (Німеччині, Австрії, Іспанії та ін.). У Туреччині домінують бакалаврські програми з терміном навчання чотири роки. В інших країнах світу широко розповсюджені самостійні магістерські програми підготовки перекладачів (Франції, США, Великій Британії). Після отримання диплому бакалавра чи магістра випускники, маючи достатній рівень володіння іноземною мовою, можуть продовжити навчання для здобуття ступеня магістра з перекладу, що суттєво розширює сферу їхньої професійної діяльності.

Характерною ознакою незалежних магістерських програм є їх профільна спеціалізація. Вони спрямовані на задоволення конкретних потреб ринку перекладацьких послуг і передбачають наявність спеціалізованих дисциплін, які дають змогу додатково отримати необхідні знання у сфері майбутньої професійної діяльності. Іноді для зарахування на навчання за такими програмами потрібно попередньо здобути вищу освіту у сфері спеціалізації, щонайменше на рівні бакалавра. В Європі впровадження Болонського процесу передбачає розмежування бакалаврських і магістерських програм підготовки перекладачів [5, с. 158].

Лейтмотивом здійснення в Німеччині реформ вищої освіти є якість, професіоналізм і конкуренція, каталізатором яких є Болонська декларація. Дослідник професійної освіти в Німеччині професор Н. Абашкіна у своїй монографії «Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині» зазначає, що інформаційно-технічній підготовці в цій країні надається особлива увага (у 1984 році на федерально-земельному рівні прийнято постанову «Типова концепція інформаційно-технічної підготовки у школі і професійній освіті», у 1987 році розроблено загальну концепцію інформаційно-технічної освіти). Автор звертає особливу увагу на рекомендації постанови 1984 року про можливі цілі інформаційно-технічної підготовки: пізнавальні (основні дані про електроніку, обробку інформації за допомогою електронно-обчислювальних машин, знання основних економічних закономірностей); емоційні (задоволення від розв'язування складних технічних проблем, усунення страху перед новими інформаційними технологіями); прагматичні (оволодіння клавіатурою дисплея, вміння обслуговувати текстооброблювальні системи й телекомунікаційні пристрої); соціальні (формування навичок соціальної поведінки на виробництві) [2, с. 88–89]. На думку Н. Абашкіної, у модернізації змісту освіти в Німеччині технократичний аспект став пріоритетним. Водночас німецькі педагоги вважають, що введення до професійної підготовки нової інформаційної техніки не повинно повністю витіснити традиційні вміння і навички.

У Німеччині підготовка перекладачів здійснюється за програмами загального та галузевого спрямування на базі багатьох вищих навчальних закладів. Висококваліфікованих перекладачів у Німеччині готують в університетах Берліна, Бонна, Гельдейберга, Лейпціга, Гіндесгайма, Майнц-Гермесхайма, Саарбрюкена. В кожному з університетів є можливість обрати спеціальність з послідовним здобуттям

ступенів (освітньо-кваліфікаційних рівнів) бакалавра, магістра або спеціальність, за якою бакалаврські та магістерські програми є незалежними одна від одної. По закінченню програми магістратури надаються такі ступені: магістр природничих наук, магістр наук, магістр інженерних наук і магістр юридичних наук [4].

Назви спеціальностей співпадають лише в галузі усного перекладу – всі п'ять спеціальностей мають назву «Конференційний переклад» (Konferenzdolmetschen) і пропонуються лише як магістерські спеціальності. Спеціальності в галузі письмового перекладу не мають такої єдності, вони називаються в кожному університеті по-іншому: «Міжкультурна/багатомовна комунікація», «Технічний переклад/технічна комунікація», «Перекладознавство/транслятологія».

Дисципліни, які ознайомлюють студентів з основами комп'ютерного опрацювання мовних даних, редагуванням, машинним перекладом, обов'язково включені до курикули для майбутніх перекладачів і вводяться вже на початковому етапі навчання. В німецьких університетах студенти мають змогу відвідувати курси з теорії та практики термінології, які дають студентам знання про походження і класифікацію термінів, навчають термінологічному пошуку з використанням усіх засобів від словника до бази даних.

Загальновідомо, що основу британської системи вищої освіти складають університети. Кожен університет дотримується стандартного прийому студентів. У Великій Британії, як і в інших західноєвропейських країнах, найбільш поширеними вважаються такі кваліфікаційні рівні: «бакалавр» (Bachelor), «магістр» (Master), «доктор філософії» (Doctor of Philosophy). Важливим елементом освітнього процесу в британських університетах є надання студентові можливості створення індивідуального пакету курсів, необхідних для отримання певної професії, зокрема професії перекладача [1].

Професійна підготовка усних і письмових перекладачів у Великій Британії здійснюється за незалежними магістерськими програмами. Професійну перекладацьку освіту можна отримати в п'ятих університетах Англії (Вестмінстері, Баті, Салфордї, Брадфордї, Херріот-Уотї). Умовою для вступу в магістратуру є достатньо висока мовна підготовка та ступінь бакалавра з іноземної мови (філології). Навчання в магістратурі триває один рік (три триместри). Перший і другий триместри містять п'ять–шість модулів і, відповідно, відбувається спеціалізація з усного чи письмового перекладу. Починаючи з останнього місяця першого триместру, студенти раз на два тижні беруть участь у тренінгах як конференц-перекладачі. Під час пасхальних канікул стажери проходять обов'язкову практику в одній з міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО) [2].

Під час останнього триместру пишеться магістерська дисертація з теорії і практики перекладу або науково-практична робота, яка являє собою переклад складного тексту з коментарями. В університети Великої Британії часто запрошуються відомі перекладачі-професіонали, які проводять майстер-класи. Практична складова програм підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великої Британії містить такий елемент як проходження активної і пасивної виробничої практики. Остання є завершальним етапом формування фахівця, під час якого відбувається закріплення теоретичних знань і практичних умінь та формуються навички професійної діяльності.

За словами британського вченого Дж. Річардза, практика є природнім методом визначення мотиваційних, професійних і життєвих пріоритетів студентів. Коли студенти потрапляють у нове середовище, наближене до реального, вони його досліджують та вивчають. Отже, підсвідомо формуються вміння і навички професійної діяльності. Постійні зміни на робочих місцях відіграють лише позитивну мотиваційну роль [6, с. 151–167]. Останніми роками Відкритий університет Великої Британії почав застосовувати телеконференції, мережу Інтернет та інші технічні засоби у навчально-виховному процесі. Для поглибленого засвоєння курсу студенти-перекладачі використовують

комп'ютерні навчальні програми. Обов'язковим елементом є участь їх у комп'ютерних конференціях з використанням мережі Інтернет. Майже всі Відкриті університети використовують мультимедійний підхід до навчання, який передбачає використання матеріалів на паперових носіях інформації, аудіо- і відеозаписів, телевізійної трансляції та комп'ютерів. У Відкритому університеті Великої Британії як мультимедійне доповнення навчальних матеріалів на паперових носіях інформації використовуються різні телевізійні та радіопрограми, що є спільною роботою з компанією BBC.

Коротко схарактеризуємо новітні та традиційні методи і технології, які створюють єдиний дидактичний комплекс, що застосовується в університетах Великої Британії для підготовки перекладачів. Основним елементом педагогічних інформаційних технологій (ІТ) є комп'ютерні технології, розроблені для оптимізації навчання. Серед переваг таких технологій у процесі навчання майбутніх перекладачів можна виділити сучасне інформативне та ґрунтовне наукове забезпечення, можливість оперативних змін у плануванні та організації навчання, комбінаторність і здатність вибирати засоби й форми навчання, можливість моделювання різноманітних професійних ситуацій, організація чіткої взаємодії зі студентами, on-line консультації та оцінювання, впровадження особистісного підходу, ефективний обмін досвідом, реалізація ідеї неперервної освіти, створення конкуренції навчальних курсів, зменшення витрат навчального часу.

У британських університетах Бристоль, Бірмінгема, Астона і Суррея розповсюдженими є інтерактивні ІТ, що розвивають комунікативні навички перекладачів [6, с. 157]. Інтерактивні технології передбачають різноманітні види взаємодії з користувачем (звук, зображення, анімацію тощо) і є основним засобом для створення комп'ютерних навчальних програм. Найбільш використовуваними інтерактивними інформаційно-комунікаційними технологіями підготовки перекладачів є: WiZiO, PhP My SQL, Wiki, SharePoint, ASP.Net, XML, HTML, XSLT, Microsoft ADO.NET, NET Framework, Microsoft Visual Basic or ECMA Script та інші. Науково-методичний супровід новітніх ІТ охоплює різноманітні довідкові матеріали (рекомендації щодо організації навчання, паперові носії інформації, статичний конспект лекцій, змістове наповнення дисциплін у середовищі «Microsoft Live Spaces», допоміжні інформаційні матеріали для навчальних дисциплін) та інтерактивний навчальний інструментарій (динамічний конспект лекцій («блог»), «лекції-подкасти» тощо).

Засобами мультимедіа, що використовуються під час професійної підготовки майбутніх перекладачів, є: мультимедіа-презентація, слайд-шоу, електронний звіт, мультимедіа доповідь, електронний журнал, віртуальний тур, flash-, shockwave-ігри (навчальні ігри, розміщені як в Інтернеті (on-line), так і на різних носіях (off-line)); навчальні мультимедіа системи, лінгвістичні мультимедіа системи, мультимедійні Internet-ресурси [4]. Запровадження електронних засобів віртуальної комунікації у процесі підготовки майбутніх перекладачів у ВНЗ Лондона, Мідлсекса, Бата та інших міст суттєво поліщило якість перекладацької підготовки.

Професійна підготовка перекладачів в Австрії здійснюється в трьох університетах країни (Відня, Граца, Інсбрука). Найпопулярнішим є інститут усних та письмових перекладачів при Віденському університеті. У навчальних планах Віденського університету (Universität Wien) і університету в Граці (Karl-Franzens-Universität Graz) багато уваги приділяють інформаційним технологіям.

Дисципліна «Основи інформаційних технологій» знайомить студентів з можливостями застосування інформаційних технологій і корпусів текстів у перекладі, методами пошуку інформації в комп'ютерних мережах, формує навички роботи з пакетом програм Microsoft Office та деякими системами машинного перекладу.

Університет в Інсбруку (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck) також вводить у програму підготовки перекладачів обов'язковий модуль «Менеджмент термінології», метою якого є навчання грамотного використання сучасних інформаційних технологій, оволодіння методами пошуку, зберігання й організації інформації. У Швейцарії значну роль відіграє все університетське навчання перекладу. Тільки у Женеві Вища Школа Перекладу входить до складу університету і є членом CIUTI.

Новітні інформаційні технології відіграють важливу роль у підготовці фахівців будь-якої спеціальності, особливо майбутніх перекладачів. Вони допомагають оперативню оновлювати навчальний процес, наближати його до потреб суспільства та ринку, впроваджувати найновіші винаходи науково-технічного прогресу, формувати провідні професійно значущі вміння і навички, тобто формувати компетентного фахівця.

Навчальна діяльність перекладачів у поєднанні з ІТ вимагає певних знань з інформатики, фахових дисциплін, насамперед іноземних мов. Синтез традиційних і новітніх інформаційних технологій відбувається на діяльній основі, коли види навчальної діяльності виступають об'єктом навчання і допомагають формувати загальне уявлення про професійну діяльність перекладача як про цілеспрямований, активний, тривалий процес пізнання. Використання міждисциплінарного підходу дає можливість органічно інтегрувати знання з лінгвістики й інформатики, лінгвістики і психології.

ВИСНОВКИ

Характерним для системи вищої перекладацької освіти в країнах Європи є те, що програми професійної підготовки перекладачів мають тенденцію до профільної спеціалізації. Основними їх типами є програми повної вищої освіти та незалежні магістерські програми спеціалізованого характеру. Вагомий внесок у процес удосконалення якості освіти робить розвиток умінь застосування комп'ютерної техніки у процесі професійної діяльності.

Одним з важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання й уміння випускників повинні бути застосовані й практично використані на користь всієї Європи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бідюк Н. М. Використання педагогічних технологій у підготовці майбутніх перекладачів в університетах Великої Британії / Н. Бідюк, О. Сергєєва // Наук. зап. Нац. пед ун-ту ім. М. Драгоманова. – К., 2011. – Вип. LVI (56). – С. 34–40.
2. Коваль Т. І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Коваль Тамара Іванівна. – К., 2008. – 572 с.
3. Левицька Н. В. Реформування професійної підготовки перекладачів в Німеччині на основі Болонського / Н.В. Левицька // Педагогічний дискурс: зб. наук. пр. / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький, 2012. – Вип. 11. – С. 172–175.
4. Леонова А. С. Специфика информационной подготовки переводчика: требования рынка (Австрия) [Электронный ресурс] / А.С. Леонова // Историческая и социально-образовательная мысль. Педагогика и методика преподавания. – 2012. № 3 (13). – Режим доступа до журналу: <http://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-informatsionnoy>
5. Мартинюк О. В. Професійна підготовка перекладачів у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів / О. В. Мартинюк // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / [гол. ред. І. М. Шоробура]. – Хмельницький : ХГПА, 2010. – Вип. 7. – С. 157–161.
6. Сергєєва О. В. Особливості професійної діяльності перекладачів Великої Британії / О. В. Сергєєва // Вісн. Черкас. ун-ту. – 2011. – Вип. 196, ч. II. – С. 154–158.